

42 / Z RAPORU

**MURAT
YÜLEK**

PROF. DR. MURAT YÜLEK

OSTİM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ

Gelişmekte olan ülkelerde kamu ve özel işbirliği piyasası

Kamu özel işbirliği, altyapı yatırımlarında risk, sorumluluk ve getirilerin, özel ile devlet kurumu arasında paylaşıldığı uzun vadeli sözleşmelerdir. Bu risk ve sorumluluklar, kamu altyapı ve hizmetlerinin tasarlanması, finanse edilmesi, inşaa edilmesi, işletilmesi ve bakımı gibi unsurları kapsar.

Yatırım finansman yöntemi olarak kullanılan kamu özel işbirlikleri, devletlerin bütçe kısıtlarının özel sektör yardımıyla aşılmasının yanı sıra, özel sektörün bilgi birikimi (know how) ve sahip olduğu teknoloji, kamu altyapı hizmetlerinin sağlanması konusunda önemli faydalar sağlar. Kamu özel işbirlikleri, uluslararası alanda bilinen adıyla PPP (Public Private Partnership), başarılı bir şekilde tasarlanıp tedarik edildiğinde, altyapı hizmetleri için yeni teknolojiler, yüksek hesap verebilirlik ve şeffaflık, altyapı işletmeleri için finansal sürdürülebilirlik ve işlemlerin daha uygun maliyetlerle gerçekleşmesini sağlayabilir. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ekonomilerde, kamu özel işbirlikleri, altyapı hizmetleri sunumuna özel sektör katılımını arttırmada etkilidir. Aynı zamanda, uluslararası özel ve kamu sermayesi dahil olmak üzere, tasarruf yatırım açığını kapatmaya yardımcı olur. Altyapıya yönelik kamu özel işbirliği işlem hacimleri gün geçtikçe artıyor.

Toplamda hacim daha düşük olsa da gelişmekte olan ekonomilerde de kamu özel işbirliği yatırımları da büyüyor. BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları da gelişmekte olan ülkelerdeki kamu

özel işbirliği yatırımlarının daha da büyüyeceğine işaret ediyor.

Dünya Bankası verilerine göre, 1990 ile 2018 yılları arasında gelişmekte olan ülkelerde, toplam 1.491 milyar dolar yatırım hacmiyle, toplam 6.135 adet kamu özel işbirliği projesi gerçekleştirilmiştir. Kamu özel işbirliği yatırım tutarı en yüksek, gelişmekte olan ülkeler sırasıyla; Brezilya, Hindistan, Türkiye ve Meksika'dır. En yüksek yatırım hacmine sahip olan Brezilya, 1990 ve 2018 yılları arasında, toplam 951 kamu özel işbirliği projesine ve gelişmekte olan ülkelerin toplam yatırım hacminin yaklaşık dörtte birine karşılık gelen, 361 milyar dolar toplam kamu özel işbirliği yatırım tutarına sahiptir.

Hindistan'da toplam kamu özel işbirliği projesi sayısı 1.031, toplam yatırım tutarı ise 252 milyar dolardır. Türkiye'nin aynı yıllar arasında gerçekleştirdiği toplam kamu özel işbirliği proje sayısı 191 olup, bu projelerin toplam yatırım tutarı ise 112 milyar dolardır. Meksika'nın toplam kamu özel işbirliği projesi sayısı nispeten düşük olmasına rağmen (316), toplam yatırım tutarı 83 milyar dolardır. Dünya çapında, kamu özel işbirliği

yatırımları en çok enerji ve ulaştırma alanlarında yapılıyor. Altyapı sektörlerine yapılan yatırımlar bazında lider ülkeler ise, gelişmekte olan ülkelerden oluşuyor. Brezilya, enerji alanında gerçekleştirilen toplam kamu özel işbirliği yatırım hacmi içerisinde 14,8 milyar dolar ile; Kolombiya, ulaşım alanında gerçekleştirilen toplam kamu özel işbirliği yatırım hacmi içerisinde toplam 7,1 milyar dolar ile; Vietnam haberleşme alanında gerçekleştirilen toplam kamu özel işbirliği yatırım hacmi içerisinde toplam 70 milyar dolar ile; Malezya, su ve tesisat alanında gerçekleştirilen toplam kamu özel işbirliği yatırım hacmi içerisinde 2,5 milyar dolar ile; dünya genelinde lider durumdadır.

Gelişmekte olan ülkeler içerisinde, gelişmişlik düzeyi daha düşük olan ülkelerde, kamu özel işbirliği projeleri ve yatırım tutarları oldukça düşüktür. Bunun en önemli sebebi, bu ülkelerin, kamu özel işbirliği proje ve yatırımları ile, derin ve iyi düşünülmüş bir özel katılım politikası geliştirmek yerine, finansal kısıtlamalardan kaçınmak ve sermaye artırımı yapmak gibi makro hedefler peşine düşmesidir. Bu durum, yanlış altyapı sektörlerinde yatırımlara, iyi bir kamu özel işbirliği yasal çerçevesinin oluşturulamamasına ve özel sektör katılımının azalmasına neden oluyor.

Ülkenin gelişmişlik düzeyi arttıkça, kamu özel işbirliği politikası, mikro sorunlara karşı kanalize edilir. Hükümetler, ulaşım, enerji ve su temini gibi temel ve doğru altyapı sektörlerinde gereksinimlerini tamamlarlar ve daha sonra bu altyapıları koruyarak ve sosyal altyapıları iyileştirerek yaşam kalitesini yükseltmek üzere makro sorunlarla ilgilenirler. Yaşam standartlarını yükseltmek, yatırımcıları çekmek için iş ortamını

geliştirmek, kalkınma hedeflerine ulaşmak ve gelişmiş ülkelerle rekabet edebilmek isteyen gelişmekte olan ülkelerde, kamu özel işbirliğine ilişkin proje ve yatırım sayısının ve hacminin artırılması, kamu özel işbirliği işlemlerinin daha yoğun bir biçimde gerçekleştirilmesi gerekiyor. Kamu özel işbirliklerinin doğru sektörler, alanlar ve hedefler belirlenerek, başarılı tasarlanmasında, geliştirilmesinde, uygulanmasında ve düzenlenmesinde hükümetlere büyük görevler düşüyor.

Ülkenin gelişmişlik düzeyi arttıkça, kamu özel işbirliği politikası, mikro sorunlara karşı kanalize edilir. Hükümetler, ulaşım, enerji ve su temini gibi temel ve doğru altyapı sektörlerinde gereksinimlerini tamamlarlar ve daha sonra bu altyapıları koruyarak ve sosyal altyapıları iyileştirerek yaşam kalitesini yükseltmek üzere makro sorunlarla ilgilenirler